

CİNSİYET AYRIMCILIĞI OLARAK ÜSTÜN ERİLLİK OLGUSUNUN AİLE İŐLETMELERİNDEKİ ETKİSİ: KURAMSAL BİR BAKIŞ

Serhat SOYŐEKERCİ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü
serhatsoysekerci@hotmail.com

THE EFFECT OF HYPER-MASCULINITY PHENOMENON AND FAMILY BUSINESS ON GENDER DISCRIMINATION: A THEORETICAL VIEW

Abstract

Men take such roles as husband, father, son, and big brother in family relationship. The same roles appear as “boss” or “founder-entrepreneur” in family businesses. One of the main functions performed with masculinity discourse is the hyper-masculinity phenomenon based on making male power and government admissible. While masculinity-femininity duality goes on with such contradictions as powerful-powerless, hard-gentle, active-passive, efficient-inefficient, and combatant-submissive, it makes the control easy for men but restrictive for women. All organizations benefit from both masculine and feminine characteristics as sexuality phenomenon. To tell people what their gender is easier than telling whether it is appropriate for ideal femininity or ideal masculinity. It turns out that a masculine form which creates gender discrimination coming off from masculinity-femininity approach stems from not only gender determinism but also the person’s behaviour and attitude. In this study hyper-masculinity forms have been researched within the context of family businesses by being scrutinizing.

Keywords: Masculinity, hyper-masculinity, gender discrimination, masculine discourse, family businesses

Özet

Erkekler aile ilişkilerinde koca, baba, oğul, ağabey gibi rollere sahiptirler. Benzer rol aile işletmelerinde ‘patron’ ya da ‘kurucu-girişimci’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Erillik söylemleri ile yerine getirilen ana fonksiyonlardan birisi, erkek gücü ve iktidarının kabul ettirilmesine dayalı üstün erillik (hyper-masculinity) olgusudur. Erillik-dişillik ikiliği, güçlü-güçsüz, sert-yumuşak, aktif-pasif, verimli-verimsiz, savaşçı-boyun eğen karşıtlığı olarak devam etmekle beraber, kontrolü erkekler için kolaylaştırırken kadınlar için kısıtlamaktadır. Bütün örgütlerde cinsiyet olgusu hem eril hem de dişil özelliklerden

faýdalanmayı gerektirir. İnsanlara cinsiyetinin ne olduğunu söylemek, günümüzde ideal dişillige ya da ideal erillige uygun olup olmadığını söylemekten daha kolaydır. Diřil ve eril yaklaşımdan koparak cinsiyet ayrımcılığı yaratan üstün erillige dayalı yapı sadece cinsiyet belirlenimciliğinden değil kişinin davranış ve tutumlarından da kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada cinsiyet ayrımcılığı yaratan üstün eril formlar aile işletmeleri bağlamında kuramsal bir bakış ile ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erillik, üstün erillik, cinsiyet ayrımcılığı, eril söylem, aile işletmeleri

1. Giriş

Kontrollü biçimde erillik ve dişilik ikiciliğini ataerkil bir yapıyı meşrulaştırmak ve dengede tutmak için karşıtlık haline getirmek cinsiyet ayrımcılığını oluşturur. Aktif-pasif, sert-yumuşak, savaşçı-boyun eğen, verimli-verimsiz, agresif-ılımlı şekliyle oluşturulan ikicilik aslında birbirini izleyen düzlemde oluşmaktadır. Eril ve dişil yapılar doğanın kendisini yansıtan ve kendisini tamamlayan unsurdur. İleri sanayi toplumlarında bu yapının birbirinin karşıtı şeklinde ortaya çıktığı ve ayrımcı pratikler içerdiğini söylemek gerekir. Bu durum *Yeni Dünya* olarak adlandırılan Birleşik Devletlerdeki cinsiyet parametreleri ile Güney Amerika'nın *Eski Dünya* şeklinde karşımıza çıkan cinsiyet parametrelerinin farklılığına dayalı önemli ipuçları sunmaktadır. Sözelimi Orta Brezilya Kaduveo yerlilerinin eril ve dişil yapıları 'uygar' dünyadan farklıdır. Eril-dişil ikicilikte erkek heykeltıraş, kadın ise ressamdır. Erkek figüratif ve doğacı, kadın ise tasarımsız bir sanata yönelmiştir. Eril yapı köşeli ve geometrik, dişil yapı ise eğrisel ve serbesttir. Aslında erkek-kadın ikiciliği resim-heykel, temsil-soyutlama, köşe-eğri, geometri-arabesk, boyun-karın, bakışlılık-bakışsızlık, çizgi-yüzey, kenar-motif, parça-alan ve figür-fon gibi yapılarla da gözlemlenir (Strauss, 2004). Böylece Batı toplumları ve ABD'de toplumsal cinsiyetin, *Eski Dünya* ve Asya toplumsalından farklı içerik ve yapısal nedenler taşıdığı, birbirlerinden ayrıştığı görülmektedir. Bu tarzda bir ikici yapıdan farklı olarak ileri sanayi ülkelerinde ayrımcılık ve şiddetin ekonomik gelişmeyle arttığı modern bir cinsiyet ayrımcılığı pratiği görülmektedir.

Üstün erillik, akademik alanda cinsiyetle ilgili olarak yapılan çok sayıda araştırmada hem etkili olmakta hem de ciddi eleştiri konusu taşımaktadır. Çalışmaların çoğu cinsiyetle ilgili önemli konuları şiddet veya hakimiyetin sonucu olarak tanımlar. Bundan dolayı üstün erillik, erkeklerin hakimiyetini ve kadınların ikinci derecede oluşunu ortaya koyan günümüzdeki 'ataerkilliği' meşrulaştırma sorunsalını kabul ederek, cinsiyet pratiklerini ihtiva eden belirgin bir yapı sunmaktadır. Cinsiyet

ayrımcılığının doğasını göz önünde tutmak, üstün grubun hiçbir zaman statik olmadığını ve dinamik bir süreçte iddialı olasılıklar taşıdığını ifade etmekle paralellik taşır (Connell, 2003; 2005). Üstün erillik, bir strateji olarak ataerkillik kavramının savunulması için gerekli şartlar değiştiğinde yeni bir eril tür için temel oluşturan olgu biçimseline dönüşmektedir. Erillik, tarihsel olarak değişebilen, bir bütün olarak kültürel hakimiyetin devredilebildiği kavramdır. İşte bu kültürel yapı içinde hakimiyet ve astlık üzerine kurulan farklı gruplar arasında özel cinsiyet ilişkileri yer almaktadır. Bu bağlamda erkek azınlık, henüz kadınların ikinci derecede olmasından yarar sağlayanlar olarak erillik kavramı üzerinden avantajlar sağlamaktadır. Diğer taraftan kavramın aile işletmelerinde önemli bir unsur olduğunu görmek için kurumsallaşma, piyasa için yeni açılımlarda bulunma, örgüte liderlik etme, şirket sermayesinin konumu ve yapısı, sermayenin girişimcilik eksenindeki hakimiyet ve güç kaynakları, paydaşların cinsiyetleri ve örgütsel tasarım gibi süreçlerdeki görünür 'eril özne'liğin ötesinde; takım çalışması, motivasyon, empati, sosyal sorumluluk, duygusal zekâ, iletişim gibi kendini görünmeze çeken 'dişilik' eğilimli farklı kimlik kodlarına büründüğünü ve böylece heteroseksüel erillik özelliği taşıdığını bu bağlamda önem taşımaktadır.

2. Epistemolojik Olarak Cinsiyet ve Ayrımcılık

Birçok Hint-Avrupa dilinde cinsiyet; isimleri, sıfatları ve zamirleri kapsarken bazı Slav dilleri ve Sami dilinde isim ve fiil biçiminde öznelerin cinsiyeti ile uygun olmayı vurgular. Oysa gene de birçok dilde cinsiyet evrensel olmaktan çok uzaktır. İngilizce'de birkaç kelimenin çekim eki (actress, executrix) 12. ve 15.yy' dan beri unutulmamıştır (Columbia Encyclopedia, 2004). Diğer dil gruplarında da durumun bu şekilde olma olasılığı yüksektir. Örneğin Orta Brezilya bölgesinde Nambikwara yerlilerinin konuştuğu dilin hiç bilinmeyen birçok lehçesi vardır. Bunlar birbirlerinden isimlerin çekim ekleri ve kimi fiil biçimleri ile ayrılırlar (Strauss, 2004). Dahası, yapısal antropolojinin önemli ismi sayılan Claude Levi-Strauss'un Orta Brezilya yerlilerinin dilde ironi yoluyla anlam değişiklikleri yaratabilecek kadar henüz tanımlanamayacak boyutta zenginlik içerdiğini ortaya koyması önemli bir gözlemdir. Bu sayede kimi kez kırsal bölgelerde yaşayan yerlilerin sözcükleri dil ucuyla eklemleyecek çocukların söyleyişlerini andırır biçimde yapmacık ve özentili şekilde bilinçli ve abartılı yollarla dil oyunları oluşturdukları dikkât çekicidir (Strauss, 2004).

Cinsiyete Batı Felsefesi Tarihi'nden bakıldığında Pisagor'un İ.Ö. 6 yy'da *karşıtlıklar tablosu* adını verdiği eril ve dişil karşıtlıklar,

betimlemeye yer vermeyecek kadar ayırım yaratıcı bir özelliğe sahiptir. Bu bağlamda olmak üzere erillik, üstünlük gibi yorumlanır. Erkek, biçimlendirici ve etkin bir yapı, kadın ise edilgen ve belirlenmemiş safta yer alır. Kuşkusuz bu eşleştirme üremeden kaynaklanmaktadır. Baba, biçimlendirici ilkeyi sağlarken, üremenin gerçek nedensel gücü olarak görülür. Anne ise baba'nın ürünü olanı besleyendir. Böylece tohumu eken eril yapı, tohumu besleyen dişil yapıya yeğlenerek ayırmacı yapı ortaya çıkmaktadır(Lloyd, 1996). Duyular yoluyla algılanan (dişil) ile akılla kavranan (eril) arasındaki ikicilik Aristo'da biçim-madde ayırımının nesnel düzeyine indirgenmesiyle kurulmuştur. Ortaçağ'da Bacon'un biçimi reddedip bilgiyi bir güç olarak görmesi dişil doğa'nın eril akıl yoluyla zaptedilmesini kapsar. Böylece zihin kendisini tamamen boş inanç ve hayaletlerle dolu cam küre kabul ederek organizma analogisini makine analogisine dönüştürür. Aslında Yunan düşünce sistematüğinde dişil yapı simgesel olarak gayri-rasyonel, düzensiz ve bilinemez olanla bilgiyi geliştirirken uzak durulması gereken şeylerle eş tutulmaktaydı. Antik Yunan düşünürü Philo'da kadın cinsiyeti maddi, edilgen, cisimsel ve duyu-algısaldır. Erkek ise etken, rasyonel, cisim-dışı ve düşünceye yakın olandır (Lloyd, 1996). Böylece dişilik tutkuların kaynağı olarak kurgulanır. Karşıtı olan bilgili erillik ise kendi acılarıyla hesaplaşarak bunları sağlam gayretler ile aşar. Philo, duyular dünyasını simgeleyen kadın ile zihinsel dünyayı simgeleyen erkeğin düşüşünü dinsel metafor olarak 'cennetten kovulma' şeklinde dile getirmiştir. Duyular (dişil), hazzın (yılan) tuzağına düşer. Tekvin'de hazzın erkeği kadın yoluyla baştan çıkartması sırasında haz önce duyulara uğrar, sonra onların entrikaları sayesinde egemen konumdaki zihni aldatır. Philo, Pisagorcu karşıtlıklar tablosu ile metin yorumlamasının gerçek araçlarını üslup süslemelerine girmeden alegorik şekilde anlatır. Kuşkusuz bu tarz alegoriler dişil olanın aşılmasını amaçlayan bir mücadeleyi içermektedir. Saint Augustine'de ise Tekvin ve Yunan felsefesini sentezleme çabaları görülür. Böylece kadını erkeğe karşı bağımlı kılmak için kutsal metinler ile onaylama çabası söz konusudur. Augustine, Paulus'un buyruğunda "Tanrı'nın sureti ve izzeti olan erkek başını örtmek zorunda değildir. Oysa erkeğin izzeti olan kadın başını örtmek zorundadır" (Tekvin, Bap 11: 5/7) yetkisi ile hareket eder. Biyolojik cinsiyet (sexus) olarak erillik kutsal metinlerde zaten pekiştirilmiştir: "Kadın gebe kalıp erkek çocuk doğurursa yedi gün murdar kalacaktır. Kız çocuk doğurursa iki hafta murdar kalacaktır"(Tekvin, Bap: 11) Tekvin hikâyesinin ayrıntılı yorumunu yapan Aquina'lı Thomas'a göre erkek, Tanrı imgesinde yaratılmıştır. Böylece kurgulanan sonlu evrende kadının başlangıcını ve sonunu oluşturur. Sonlu evren İncil'de "Alfa ve Omega, birinci ve sonuncu, başlangıç ve son benim" şeklinde betimlenir(Vahiy, Bap 22:

14). Görüldüğü üzere biyolojik cinsiyet (sexus) kadının yardımcı rolünü ve edilgenliğini dile getirir. Rasyonel üstünlük paradigması (üstün erillik) ise göreceli bir şekilde bazen görünürde bazen de görünmeze çekilerek varlığını devam ettirir. Cinsiyet ayrımcılığı Eski Yunan’da analizi olmayan “kör bir insanın elyordamıyla ilerlemesine”(Lloyd, 1996: 63) benzetilebilir. Gerçekten de epigram ağırlıklı bu düşünüş şekli Ortaçağ’da bilimselleştirilerek yöntem halini almıştır. Ortaçağ’ın Antik Yunan’dan devraldığı düşünüş tarzı Bacon’da madde ve biçimin birleştirilerek dişil olarak bilenebilir bir doğa sunmasıyla devam eder. Erillik ise akıl yoluyla tahakküme dönüşür. Böylece Baconcu perspektif zihin ile doğayı iffetli yolla evlendirerek doğa üzerindeki egemenliği onun kendisine itaat etmesiyle oluşturulur(Bacon, 1999). Bacon’un eserinin orjinalinde* erilliğin baskın bir hakimiyet içeren sertliğe sahip olduğu rahatlıkla görülmektedir. Ancak Bacon bunu aforizmalı araçlar yoluyla yumuşatır Doğa, dişil olarak bireyselleştirilir ve cinsiyet ayrımcılığı pratiğı şeklinde egemenliği stabil kılmak için meşrulaştırılır. Bu durum Descartes’in bulanık olandan açık ve belirlenmiş olana yönelik düşüncesinin yöntem olarak kavrandığını vurgular. Yöntemin ana fikri zihin ile beden kökten ayrılmasıdır. Bu sayede rasyonel olmayan ruha değil bedene ait kılınarak akıl’a dair her şey bedene atfedilir. Dolayısıyla Descartes ile beraber eril ve dişil yapıların cinsiyet olarak ayrımsal pratikleri toplumsal cinsiyeti (gender) biyolojik cinsiyete (sex) indirgeyen bilimsel yöntemin temelleri oluşturularak akıl-akıl dışı, zihin-beden ikiciliğine dayalı bir eşleştirme kurulur. David Hume ise erkek-kadın ikiciliğini akıl-tutku betimlemesi yapmadan kurgular. Hume’a göre tutkuların karşıtı yanlış olarak akıl ile özdeşleştirilmiştir(Lloyd, 1996). Böylece eril yapı kişiye özel tutkuların kaynağını dişil yapı adına da yüklenmiş olur. İnsanın bilgi aracılığıyla doğayı kontrol altına alması ve bunun lirik havası batı felsefesinin ağırlık merkezini oluşturmaktadır. Rousseau’nun, derin düşünceye dalan insanın “bozulmuş insan” olduğunu söylemesi bilgi yoluyla üstün eril bir zihnin yıkıcı yollarla ‘kendini beğenmişliğe’ dönüşünü vurgulaması açısından önemlidir (A tipi bir kişilik ya da narsistik etkinlik gibi). Ancak Rousseau kadınları akıl tarafından ehlileştirilmesi gereken potansiyel bir düzensizlik kaynağı gibi görür. Tasarlamış olduğu akıl’dan doğa’ya varan bir yolculuğı yapan kişinin eril yapı içinde olduğunu vurgular. Bu bağlamda doğa metaforu içinde duyumsanan kadın, sabit ve edilgen konumdadır. Kalıcı bir doğayı tasarlayarak Rousseau’nun nostaljik tonlamalarını doldurmaya çalışın Kant’ta ise ilerlemenin atılan

* “*Aphorisms: Concerning the Interpretation of Nature and the Kingdom of Man*”, Verulam Baronu İngiliz filozof Sir Francis Bacon’un eserinin orjinal adıdır.

tohumlarla amaçlı olması yasanın hükmü altındaki doğa ile sağlanmalı ve başıboş bir süreçten arındırılmalıdır(Lloyd, 1996). Böylece Kant aklın olgunlaşmasını özgürlüğün kamu önünde kullanılmasıyla eşleştirir. Ancak kadın bilincinin ahlâki yönden olgunlaşmamışlığı duygusal ve kişisel olan eril bir evrensel ilkeler alanına kaydırılır. Akla uygun olanın son sınırına ulaşması ise Hegel’de görülür. İnsan bilincinin ardışık aşamaları ile cisimlenişi akıl’dan tin’e doğru uzanır. Böylece her aşama bir sonraki tarafından korunur ve aşılır. Hegel’in “mutsuz bilinç”(Lloyd, 1996: 98) dediği de budur. Felsefi olarak zihnin karamsarlığını tasarımlayan Schopenhauer’da dişil olan küçümsenerek kadının akıl yürütmeden yoksun oluşunu doğuştan gelen bir olgunlaşmamışlık ve “büyüyen bir çocuk” (Lloyd, 1996: 103) imgesi ile betimlediği görülür. Schopenhauer’dan bu atmosferi devralarak daha da aforizmalı biçem Nietzsche’de görülür. Nietzsche’ye göre kadınlar derin değildir. Ne kadar derine gidilirse gidilsin onlarda bir “dip” bulmak mümkün olmadığı gibi “sığ” bile değildirler(Nietzsche, 2000a). Aklın duyular tanıklığından ayrılışına ve böylece yanlışa yönelmesine tüm Helen filozoflarını katan Nietzsche (Heraklitos hariç), Platon ile başlayan Hıristiyanlığın decedant’ını antikiteden başlatır. Sokrates’in öğretisini acı’dan kutsal diye başlatışına karşı çıkan Nietzsche, dişil yapıya vurguyu İranlı bilge Zerdüş’tün kamufleajında öne çıkartır: “Asıl acı doğum ağrısıdır. Yaşama karşı duyduğu öç duygusuyla Hıristiyanlık cinselliği kirletmiştir. Yaşamın başlangıcına pislik atmıştır”(Nietzsche, 2000a: 95). Aslında Nietzsche’de eril ve dişil yapılar biyolojik cinsiyete dayalı bir kodlamadır: “Kadın, tehlikeli bir oyuncaktır. Temiz ve narin. Umutlarında yüce bir insanı doğurmak yatar”(Nietzsche, 2000b: 28). Böylece eril olan yapı bir bakıma dişil olan yapının aracısı olur. Dişil ise eril için tehlike ve oyundan ibarettir. Görüldüğü üzere Nietzsche’de her iki cins savaşı-boyun eğen ikiciliğinde biyolojik cinsiyete dayalı ve karşıtlık yaratmadan birbirini tamamlayan yapılardır. “Kadının gönlü yüzeydir, sığ sular üzerinde oynak, fırtınalı bir zar...Erkeğin gönlü derindir. Irmağı, yeraltı mağaralarında gürülür. Kadın ondaki gücü sezer ama kavrayamaz”(Nietzsche, 2002a: 88). Kadınların kendilerine özgü entelektüel karaktere ya da düşünme tarzına sahip oldukları fikri batı felsefesinde son dönem ortaya çıkmıştır. Simone de Beauvoir, Virginia. Wolf ve Julia. Kristeva (2004) gibi kadın düşünürler örneklerden sadece bazılarıdır. Kadınların aşkınlık düzeyinde kendi tasarımlarını kuramadıkları için ‘erkeklerin rüyalarıyla rüya görmeleri’ fikri günümüzde özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra çağdaş Fransız felsefesinde feminist yaklaşımda kendini hissettirmektedir.

Günümüzde cinsiyet ayrımcılığına ilişkin yazının ‘sel baskını’ gibi hem çok fazla hem de felaket getirir nitelikte algılandığı buraya kadar

yapılan değerlendirmeleri haklı kılmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığına dayalı söylemlerin cinsiyetin ekonomi-politiğine katkı yapmanın zorunlu bir izlenim yaratmasından dolaydır ki cinsiyet (sex) kabaca Latince *sexus*'dan türetilmiş ve doğası gereğince gramer yapısı eril ve dişil sözcüklerle anılmıştır (Illich, 1996). Cinsiyet ilişkileri her zaman gergin bir alan oluşturur. Üstün erillikteki 'üstünlük' kavramı ataerkil bir gücü stabilize etmeye eğilimli ya da yeni şartlar altında bunu düzenlemeye dönük çabalar sunar (Connell, 2005). Cinsiyet hem karmaşık ve hem de zamana göre değişen bir olgudur. Böylesi bir olgu kişinin yaşamda ilerleyen çeşitli cinsiyet izlerini takip ederek ortaya konulmaktadır. Bu izler kademeli biçimde ailevi, mesleki, kültürel ve sosyal etkilerle kişinin kendi düşüncelerini, hislerini ve davranışlarını devam ettirmesinden kaynaklanır (Lippa, 2002). Bu yapı içerisinde kişinin cinsel kimliğine ait köklerini araştırmak yararlıdır. Bu konudaki araştırmaların biyolojik cinsiyet işaretleri ile doğan çocukların, psikolojik cinsiyet işaretleri ile kazanılan ayrıksılığı ve tutarsızlığı göstermesi açasından anlamlı olduğu düşünülebilir. Böylece çalışmaların birçoğu cinsel kimliğin potansiyel belirleyicisi olarak çocuğun cinsiyetinin kararlaştırıldığı ya da yetiştiği çevre olduğunu ileri sürerek yürütölmektedir. Bu sonuç cinsel kimliğin iki ya da iki buçuk yaşından sonra değişemeyeceğine ilişkin gözlemlere meydan okumaktadır. Sözelimi, doğumunda kazara hadım edilmiş olan, doğum öncesi erkeklik hormonlu bir modelle, dişi cinsiyet rolü olduğuna karar verilen ve yetişmesi sırasında cinsel kimliğini sorgulamaya başlayan mükemmel çocuk dişiliğini sergileyen MZ ikizleri bilinen bir örnektir (Deborah, 1997). Böylesi bir yapıda "çok sayıda tekil durumun döküldüğü birtakım kalıplar" (Strauss, 1993: 26) ortaya çıkar. Ancak gene de müstehcen ve yabanıl görüntü, en eski topluluklardan bu yana eril egemenliğe dayalı ilişkileri düzenleyerek *baba*'nın simgesel görünümünü fallus (erkeklik organı) olarak ortaya koymaktadır (Strauss, 1993: 25). Bununla birlikte cinsiyet ayrımının birçok alanda sosyal davranışı etkileyen bir olgu olduğunu söylemek gerekir. Bireylerin, hedef cinsiyet ya da kişiselleştirilen bilgi temelinde (hedef davranışın kurala bağlı ya da kurala karşı olduğu) ayırım yapabildikleri görölmektedir. Kurala karşı olarak davranan bireyler çoğu kez olumsuz değerlendirme ve cezalara tabi tutulmaktadır.

Cinsiyet ayrımı üzerine Batı toplumsalına ilişkin yapılan birçok çalışma yetişkinler üzerinedir. Bununla birlikte, sosyal normların da önemli bir belirleyicilik taşıdığını savunan araştırmacılar çapraz-kültürel araştırmanın ayrıntılı bir fırsat alanı sunduğunun farkına vararak hareket etmektedirler (Lobel, 2000). Son dönemde **Wall Street Cinsel Sınıf Ayrımı Hareketi**' ne yapılan şikâyetlerin, erkek komisyoncular ve kadın hasta bakıcıların karşılaştığı önyargıların, cinsiyet ayrımının her iki cins

için günümüz işyerinde önemli bir sorunsal teşkil ettiğini göstermektedir. Cinsiyet ayrımı konusu ekonomi, sosyoloji, psikoloji ve antropoloji yazınında fazlaca ilgi görmektedir. Bu ilgi anlamlıdır; çünkü, konuyu disiplinlerarası bir tartışmanın zeminine oturtur. Cinsiyet toplumdan topluma değiştiği için kültürel bir konudur. Kültür değişmelerinin sistemli, bilimsel bir şekilde analizine başlangıç olan ilk etnoloji araştırmalarının misyoner ve sömürgecilik hareketleriyle birlikte oluştuğu görülmektedir. Bu tür analizlerin kuramsal ve uygulamalı faydalarını kavrayan ilk sömürgeci ülke Hollanda'dır(Turhan, 1969). Bu konuda Snouch Hurgronije; sosyal antropoloji incelemeleriyle bilgilerinin yerli kavimleri anlama, onları makul ve insani bir şekilde yönetme konusunda önemli bir rolü olacağını sadece iddia etmekle kalmayıp buna kendi araştırmalarıyla da önyak olmaktadır. Bununla beraber C. Van Vollenhoven'in de örf, âdet, inanç ve geleneklere ilişkin çalışmalar yaptığı söylenebilir. Nihayet Van Eerde ve Von Schriecke'in kültür analizleri Hollanda da bu tür araştırmaları gelenekselleştirmiştir. Almanya'da da etnografik analizlerin 1. Dünya Savaşı öncesinde koloni ofislerinin teşvikiyle toplandığı fakat savaş nedeniyle belirli sonuca ulaşamadığı görülmektedir. Westermann ve Thurnwald gibi bilim adamlarının kültür değişmelerine ilişkin araştırmaların kuramsal ve uygulamalı faydalarını belirten çok sayıda çalışmaları olduğu dikkât çekicidir. İngiltere'de ise antropoloji ve etnolojiye ilişkin analizlerin önemli olduğunu söylemek gerekir. Bu önemi açığa çıkartan başat neden kuşkusuz İngiltere'nin dünyada çok sayıda sömürgeye sahip olduğu gerçeğidir. Pitt-Rivers ve H. R. Rivers'in araştırmaları çok geçmeden Radeliffe-Brown ve ekip arkadaşları B. Malinowski tarafından yapılan analizlerle daha da geliştirilmiştir. Gerek Sydney ve Captown'daki antropoloji enstitülerinde gerekse Cambridge, Oxford ve Londra üniversitelerindeki çalışmaların hızla yaygınlaştığı görülmektedir. ABD'de kültüre ait temaslar İngiltere'den daha önce başlamış ancak daha büyük bir hızla ve çok geniş bir oranda gelişmiştir. Wissler, Redfield, Parsons, Herskovita, Radin, Kroeber ve Linton gibi araştırmacıların yaptığı çalışmaların önemli katkılar sağladığını belirtmek gerekir(Turhan, 1969). Bu da cinsiyet üzerine yürütülen araştırmaların ağırlık merkezinin kültürel analizler ile şekillenerek, antropolojik açılımlar yoluyla genişlediğini göstermektedir.

İktisat disiplini ile cinsiyet konusunda yürütülen analizlerin birbirleriyle örtüştüğü ve bunun son yıllarda hızla artan çalışmalara aracılık ettiği görülmektedir. Cinsiyet temelli araştırmalar çoğu kez bu gibi eşitsizliklerin nedeni olarak sermaye oluşumundaki farklılıkları göstermekte ve çalışanları insan sermayesi perspektifinden ele alarak ücret ve iş düzeyindeki ayrımcı uygulama ve eşitsizlikleri açıklamaya

çalışmaktadır. Ayrım gözetmeden düşük ödeme yapılan mesleklerde ya da daha düşük ücretli işletmelerde orantısız biçimde kadınların olduğunu ortaya koyan sosyolojik çalışmalar önemli derecede sorgulayıcı olmaktadır(Tatum, 2000). Cinsiyet disiplinlerarası bir konu teşkil ettiği için her zaman hararetlidir. Cinsiyetin ve cinselliğın hem hararetlidir hem de bu konuda ilerici düşünme tarzında büyük engellerin olması paradoks olarak değerlendirilebilir. Aslında cinsiyet paradoksunu çözmenin imkânsızlığı hatalı düşünme tekniğinden kopmamaktır(Wicks, 1996). Sadece sayısal veriler yoluyla hareket etmek işyerindeki istihdam, ücret ve gelir arasındaki ilişkiyi iki karşı cinsin ayrımcı ücretlendirmeye dayandırılması ile olaya bakış açısını yapay ve yanlış bir temele dayandırır. Oysa kurumlarda eril ve dişil yapıları ayrımcı bir karakteristiktan arındırmak, her iki cinsiyeti de birbirini izleyen ve tamamlayan düzlemde ele almak bakış açısını zenginleştireceği gibi anlamlı betimlemelere de aracılık edecektir.

3. Üstün Erillik

Üstün erillik kavramı ilk kez Avustralya işgücü politikalarında erkeklerin rolü üzerine bir tartışmada ve Avustralya'daki yüksekokullarda erkeklerin vücut çalışmaları ile erilliğın oluşumunda kavramsal tartışmaya dönük olarak hazırlanan sosyal eşitsizlik araştırmasının gerçekleştirildiği alanla ilgili raporda ortaya konuldu(Connell, 1982). 'Erkekçe' sözcüğünden türetilen 'erkeklik', tamamen ustalık gerektiren ve kazanan konumunu ifade etmektedir. Erkek ve erillik kelimeleri daha geniş ve kapsamlı bir durumu tanımlamaktadır. Erkek olmak 'eril' olmaktır ve dolayısıyla eril, genellikle birinin diğerini etiketlemesine göre iyi ya da kötü olabilir. Erkeklik ve eril bu bağlamda ağırbaşlı ve daha az kaybetme davranışını tanımlamak için kullanılmaktadır(Schoenberg, 1993). Kadın ise naifliği ve gerçek utangaçlığı ile erkeği baştan çıkardığını bilen ve hissedeni yapıda görülmektedir. Ancak naiflik ve utangaçlık, dişiliğın önemli bir karakter unsurudur. Bu nedenle dişilik naiftir ve içgüdüsel masumluluğu belirli kılar(Nietzsche, 2002b). Üstün erillik ise eril olarak 'erkekçe' davranan bir öznenin kışkırtıcı rolünde erkek ve kadın ayrımı arasında bölünme, ataerkil güç yapıları ve ayrımcı baskın vurgularla davranan figürü öne çıkartır. Ancak erilliğın yalnızca güç ilişkilerinden oluşmadığı, bağlılık modelleri ve işgücünün bölünmesiyle karşılıklı ilişki içinde olduğu da bilinmelidir. Bu durum kültürel olarak övülen / övgüye değer erillik formunun (üstün erillik) neden gerçek yaşamda çoğu erkek için değişmez bir gerilim olduğunu da gösterir(Almeida, 1996).

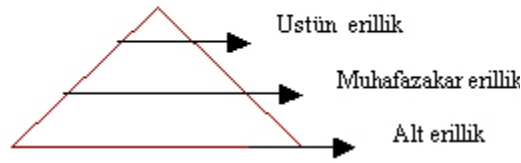
Birçok farklı görüntü ve davranış hemen her zaman tutarlı olmayan erillik kavramı içinde yer edinmiştir. Bunlar çekişmeli, tutarsız ve karşılıklı olarak baltalayıcı olabilir. Bundan başka bütünüyle değişik erillik kavramları aynı birey için birbirine benzetilmekte ya da farklı tutulabilmektedir. Aslında neyin belirleneceği ondan söz edene bağlıdır. Çünkü böylesi bir durum 'söylem' den ibarettir. Dolayısıyla bunu toplumsal cinsiyet (gender) ile biyolojik cinsiyet (sex) arasındaki yapısal farka bağlamak gerekir. Özellikle ileri sanayi toplumlarında çeşitli sosyal ve kültürel faktörlerdeki değişmeler kadınların biyolojik yönden avantajlıymış gibi görüldüğünü ortaya koymaktadır. Ancak sağlık ve hastalıkta cinsiyet farklılığı ile ilgili çalışmalarda kadınların kendi sağlık durumlarını erkeklerden daha olumsuz değerlendirdikleri belirlenmiştir. Örneğin ABD'de yapılan bir araştırmaya göre kadınlar erkeklerden % 25 daha fazla sağlık problemleri nedeniyle etkinliklerini kısıtlamakta ve akut durumlardan dolayı erkeklerden %35 gün daha fazla yatakta kalmaktadırlar(Akın ve Demirel, 2003). Bu verileri ileri sanayi toplumları için geçerli görmek gerekir. Kaldı ki bu durum toplumsal cinsiyetten çok biyolojik cinsiyet ile ilişkilendirilmelidir. Çünkü anatomik ve fizyolojik olarak kadınların periyodik adet dönemleri, menopoz evresi ya da doğum gibi bedensel durumları biyolojik cinsiyete atfedilse bile toplumsal cinsiyetin de belirleyici konumundadır. Kadınların hamilelik dönemindeki 'doğum ağrısı', hamileliğin son safhasında tıbbın doğal duruma müdahale ederek sezaryen* ile 'doğum sancısı'na dönüştürölüş biçimi aslında ayrıca araştırılması gereken bir konuyu karşımıza çıkartmaktadır. Medikal olanın ya da kliniğin, kadının doğal sürecindeki cinsiyetine müdahalesi tıp kurumsalını sorgulamada önemli bir gerekçedir. Çünkü herşeyden önce sancı, doğal olmayan ve yapay bir şekilde tıbbın kontrolü ve gözetimi ile gerçekleşmektedir. Cinsiyet açısından dişil yapıdaki kadının 'ağrı' gibi biyolojik cinsiyeti 'sancı' şekline dönüştürölerek sosyalleştirilmesi veri, rapor, ortalama istatistik hesapları ve sayılarla ifade edilerek modern tıbbın sağaltım tekniğinde birtakım sorunsalları gündeme taşımaktadır.

Erillik, bağlam ve zamana göre değişiklik göstermekte ve belirsiz olmaktadır. Anlam, aynı zamanda kültürler karşısında değişiklik göstermekte, kültürel olarak ödünç alındığı düşünölmekte ve başka bir kültürden alınan erillikler yeni biçimler ortaya koymada yerli fikirlerle çatışma haline girmektedir. Popöler **maço-erkek** kavramı, belirli sosyal düzenlemelerle yakın bağlantılı olmakta ve canlı ama karmaşık erillik örneği oluşturmaktadır(Cornwall, 1994). Bu sayede çok anlamlılık

* Doğal olmayan durumlarda karın ve döl yatağının kesilerek bebeğin alınmasını operasyona dayandıran, medikal bir doğum yöntemi.

metaforuna sahip üstün erillik eleştirel bir tutum olarak ele alındığı gibi, pozitif bir çıkış noktası olarak da düşünülmüştür. Çünkü erkekler, karşılıklı gereksinimlerine göre çoklu anlamlar ve metaforlar arasından kolaylıkla kaçınabilirler. İstekli olduğunda üstün eril yapı, stratejik bir zaman diliminde bunu çıkış yolu olarak benimseyebilir. Sonuçta erillik belirli bir kişi türünü ifade etmese de, kadın imgesinde tutarsız bir erkek tarzını vurgular(Edley, 1999). Canlı bir kültüre dahil olan erkekler herhangi üstün (hyper) normu temsil etmekten daha çok, çeşitli eril deneyimlere sahip olmaktadır. Böylece güç ve zenginlikle birlikte üç elemanlı hiyerarşik bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bu durum aşağıda görüldüğü gibidir(Cohan, 1997).

Üç Elemanlı Erkek Form

Kaynak: Cohan, S. (1997) *Masked Men: Masculinity and the Movies in the Fifties*, Publisher: Indiana University Press, Bloomington, IN, s.35.

Muhafazakâr erillik ve alt erillik kendisini örgütleyen, hiyerarşinin en üstünde yer alan üstün erillik yolu ile çeşitliliği düzenlemenin yanında genç ve efemine-kadınsı- arasında (diğerleri için belli bir erilliği devam ettirme amacıyla) çekişen erilliklere uyum sağlar görünmektedir. Üstün erillik, içinde bulunulan zamana göre kullanılan terimlerle formüle edilmiştir. 1990' ların başında erillik, yapılan araştırmalar, düzenlenen konferanslar, yazılan kitaplar ve çeşitli dergilerce desteklenerek sosyal bilimler alanında gündeme oturtuldu. Kavram, nötr-cinsiyete dayalı öğretim programında önemli bir pedagojik açılım yaratmıştır. Gene benzer şekilde fizik öğretmenleri gibi gruplar arasındaki öğretim stratejilerini ve kimliklerini anlamak için kullanıldı(Skelton, 1993). Erillik ile hakimiyet içeren bir yapıyı ortaya koymaya çalışan bazı yazarlar üstün erillik kavramının **Tatmin Edilmemiş Özne Kuramı'** na (Unsatisfactory Theory of the Subject) dayalı bir kavram olduğunu ileri sürdüler. Bu bağlamda Wetherell ve Edley'in üstün erillik kavramını herhangi bir erkek grubunun belirlenmiş özellik yapısı olarak anlaşılması gerektiğini ifade etmeleri önem taşır(Wetherell ve Edley, 1999). Buna rağmen çok sayıda araştırma işyerinde cinsiyet ayrımcılığına ilişkin probleme iki açıdan yaklaşır. Bunlardan birincisi, çalışanların ya da aday çalışanların cinsiyetleri dışında bütün özgüvenleri içinde birbirine benzer olduğunu varsayarak

karar alındığını öne süren yaklaşımdır. İlki, karar alıcılarının kadın ve erkeklere farklı davranılarak bunun sonucunda kadınların dezavantajlı olduğunu kanıtlamaya yönelik tutumdur. İkincisi, cinsiyet farklılıkları gözlemlendiğinde örgütsel sonuçlar kadın ve erkeklere göre farklı biçimde karşılaştırılmakta ve bunların önceden varolan farklılıklar olduğuna dayandırılmaktadır (Colella, 2005). **Şeffaf tavanları** temsil eden **erkek hakim** iş ortamları ile iş ayrımı ve derecelendirilmesine ek olarak gene çalışan kadınlar günümüzün işyerindeki diğer ayırım alanları-yaşlı kadınlara yapılan ayrımcılık, renklere dönük ayrımcılık, profesyonel kadınlara ve hamile kadınlara yapılan ayrımcılık, mesleklere dönük ayrımcılık- ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Türkçe'ye **cam tavan** (glass ceiling) olarak tercüme edilen kavram, erillikte hem heteroseksüel hem de söylem ve metaforik yönünün dışalandığını ortaya koymasından açısından anlamlı ipuçları vermektedir. Şeffaf tavanlar erkekler tarafından keyfi taleplerden dolayı kadınların tepe noktaya gelmelerini 'püskürterek' orta kademede yığılmalarını sağlar. Ancak erillik ve üstün erilliği, işyerindeki cinsiyet ayrımcılığı perspektifinde ve metaforik bağlamda değerlendirmek için kadınların tavana vurmalarını *şeffaf* bir örgütsel anlayışa dayandırmak, "eşit işe eşit ücret", "işyerinde kadın-erkek çalışanlarının sayıca eşitliği" ve bu bağlamda "demokratikleşme" gibi politikalar ile ele almayı zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla bu durumu cam tavan değil de şeffaf tavan olarak düşünmek daha anlamlıdır. Kaldı ki cam, tavana vurduğunda kırılır ve hava almaya başlar. Böylece biçim göç eder. Üstün eril yapı tarafından tasarlanarak kadınların tepe yönetime gelmesiyle kendilerini 'eril' hale dönüştüren bir göç olayı ortaya çıkar. Kağıdın kuru iken beyaz, oysa nemlendiğinde daha az beyaz olması bu duruma bir örnektir. Böylece suyun kabulünden dolayı hava dışlanır(Bacon, 1999). Ancak bununla beraber kadınların sorunları ve yapılan tacizlerin gün geçtikçe kötüleşerek yaygınlaştığını ortaya koyan birçok çalışma vardır. Özellikle kimi işyerindeki kadınların erkeklerden daha genç yaşta yaşlanmaları bu durumu yansıtan bir parametredir. Bazı genç kadın çalışanlar 'gençlik çekiciliği' ne eşit tutulması gereken bir ayırım gereği, uzmanlığı yüksek yaşlı kadın çalışanlara tercih edilmekte, böyle bir çalışan daha yaşlı kadın çalışanlara karşı yapılan cinsiyet ayrımının kurbanı olmaktadır(Gregory, 2003). Bu tür olayları tavana vuruş olarak değerlendirmek gerekir. Aslında işyerindeki kadın hemcinslerin eril yapıda dengelenen ve meşrulaşan hakimiyet ve iktidar yapısını devralarak birbirleri üzerine kurmaya çalıştıkları güç ve hakimiyet olgusu ayrıca araştırılması gereken konuyu gündeme taşımaktadır.

Sanayileşme süreci içerisinde kendilerini ileri uygar toplum olarak tanımlayan ülkelerdeki kadınların örgütsel yapılarda rahat bir

konumda olmadıkları söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında tarihsel olarak son ikiyüz yıl kadınlar açısından pek de iç açıcı olmamıştır. Günümüzde ABD' de kadınların %51'i işgücü içindeyken 19.yy'ın sonunda %5' i ev dışında istihdam ediliyordu. Kadınlar 19.yy'da toplam işgücünün %15' ini, bugün ise %42' sini temsil etmektedirler. Bugün ortalama 28 yıl çalışan kadın, 19.yy'da ortalama 5 yıl çalışmaktaydı. Yasalar tüm eğitim ve meslek programlarını kadınlara açık tutarken, 19.yy'ın sonunda neredeyse tüm kapılar kapalıydı (Illich, 1996). Ancak gene de bu gürültülü 'eşitlikçi söylemler' sessiz çılgılık niteliğindedir ve gün geçtikçe büyümektedir. Yüksekokul mezunu bir bayanın yaşam boyu ortalama cari geliri ancak lise terk bir erkeğinki ile karşılaştırılabilir düzeydedir. Kadının işgücü ile bütünleştirilmesi cinsiyet ayrımcılığı gibi meslek ayrımcılığını da körüklemektedir. 1960'larda yapılan feminist araştırmalarda iki tema hakimdi: Sapıkların, kocaların ya da erkek doktorların kadınlara karşı **fiziksel şiddeti** ve ücretli emek için **çalışma koşulları**. Bu tür araştırmaların keşfettiği model buraya kadar yapılan kuramsal değerlendirmelerin, bakış açısının ve cinsiyet üzerindeki ayrımcı perspektifin oldukça homojen ve tekbiçimci olduğunu ortaya koymaktadır (Illich, 1996): *"Her ülkede ayrımcılık ile şiddet ekonomik gelişmeyle aynı oranda yaygınlaşır ve kadınlar için modern cins ayrımcılığının aşırı fiziksel ifadesi olan tecavüz olgusuna dönüşür"*.

4. Üstün Erillğe Kuramsal Bakış

Örgütsel yaşamda yaygınlaşan üç erillik türüne işaret etmek gerekir. Bunlar; pratik, tutarsız ve bilinçsiz olarak kuramsallaştırılabilir. Pratik erillik, kabul edilir değer ve davranışlar tarzına sahip olan, yansıtıcılık yönü olmayan tarzdaki bir erkek olma sürecinden oluşur. Kadınlar profesyonel örgüt ve kültürlerin oluşumunda ön planda değildir. Kadınlar oluşumun parçası olsaydı, bu erillik formu sorunsal olarak konumlandırılmayacaktı. Tutarsız erillikte ise erkekler, kadınlar gibi zamanla biyografilerini geliştirerek kimliklerini ve öznelliklerini aktifleştirirler. Bunun yanı sıra tutarsız erillik, alt pozisyonda olan kadımlarla birlikte çalışarak tutarsız bilinç ve öznellik faaliyetiyle bağlantılı olmaktadır. Bilinçsiz erillikte erkekler kadımlarla eşit olarak çalıştığında, eril özelliğın bozulması karşımıza çıkmaktadır. Doktorlar, mühendisler, öğretim üyeleri, tıp öğrencileri ve yaşlı erkeklerin perspektifi cinsiyet ayrımcılığının bu bağlamda kutuplaştığını ortaya koyar (Nicolson, 1996). Üstün erillikler cinsiyet gücüyle bir arada olmasından dolayı spesifik içsel bölünme ve duygusal çatışma modellerini yaratır. Babalarla ilişkiler, zengin babaların önceden devraldığı, zenginliği yönetmekle meşgul oldukları, meslekler ve

yönetimde uzun saatler çalışma kültürü, çocuk bakımında işgücünün bölünmesi gibi sebepler göz önünde tutulduğunda olası şekilde gerilimin odağı olurlar. Diğeri ise kadınlar tarafından değişim projelerine karşı duygu karmaşası yaşanması, aynı erkeklerce cinsiyet eşitliğinin reddi ve kabulünde kararsızlığa neden olmasıdır. Gücü devam ettirmek için yararlanılan herhangi bir strateji, olası şekilde kendi içinde empati ve duygusal ilişkiyi sona erdirmeye neden olmakta ve diğeri grupların kişiliksizleştirilmesini içine almaktadır(Schwalbe, 1992).

Uygulamalı olarak üstün erillik üç düzeyde analiz edilebilir. Bunlar; *yerel, bölgesel ve global düzeylerdir*(Connell, 1995). Yerel düzey; tipik olarak etnografi ve yaşam hikâyesi içinde yer alan, yüzyüze etkileşimi kapsayan örgütler, topluluklar ve aileler içerisinde oluşturulan erillik düzeyidir. Bölgesel düzey; tutarsız, politik ve demografik araştırmaların desteklediği gibi, kültür ve ulus-devlet düzeyinde de ortaya konulan modeldir. Bölgesel düzeyde üstün erillik sembolik olarak film aktörleri, profesyonel atletler ve politikacılar tarafından sergilendiği gibi bölgesel önemi olan yerel eril uygulamaların karşılıklı ilişkisi ile de temsil edilir. Bu uygulamaların tam içeriği zamana ve toplumlara göre değişir. Global düzey; küreselleşme ve erillik araştırmalarıyla incelenen dünya politikaları, global işletmecilik ve medya alanlarında ortaya konulan erillik düzeyini yansıtır. Aslında yerel, bölgesel ve global erillikleri ayırt eden analitik bir çerçevenin benimsenmesi bütünüyle bağımsız kültürler ve söylemler dünyasının tekbiçimciliğine düşmeden belli bir coğrafyanın önemini anlamaya imkân veren bir çerçeve sunar. Benzer şekilde bu çerçeve, yukarıda vurgulandığı üzere çoklu üstün erillik sorunsalının araştırılmasına zemin hazırlamaktadır. Yerel erillik modeli birbirinden farklı olsa da çoğunlukla örtüşür ve cinsiyet dinamiklerinin toplum çapında etkileşimini açıklamaya yardımcı olur. Kadın ve erkek etkileşiminden ortaya çıkan üstün erilliğin yerel oluşumu mantıksal kimlikten çok, Ludwig Wittgenstein' ın deyişimiyle “belirli bir ailevi benzerliğe”(Connell, 2005) sahiptir. Bu anlamda yerel çoğunluk, bölgesel ya da toplumsal düzeyde tek bir üstün erillik ile uyum halinde olur. Erillik bağlamında üstün erillik ile ilgili yapılan çalışmalarda elde edilen bulgular şöyle özetlenebilir(<http://toolkit.endabuse.org/2006>):

- **Çoklu Erillik:** Antropologlar ve kültür tarihçileri her yerde aynı erillik özelliğine rastlanılmadığını ortaya koymuşlardır. Tarihin farklı dönemlerinde farklı kültürler ve farklı erillikler söz konusudur. Sözelimi bazı kültürler nihai erillik testi olarak şiddeti ve askerliği belirleyerek kahramanlar yaratmakta, diğeri

bazı bölgelerde ise askerliğe ve şiddete ikinci planda önem verilmektedir.

- **Hiyerarşi ve Hegemonya:** Bazı kültürlerde erillikler baskı altında tutma ve cesaret kırma gibi yan yana değildir. Aralarındaki ilişkiler belirlenmiştir ve diğerlerinden çok daha üstün tutulabilmektedir. Sözelimi bazı kültürlerde eşcinsel erillikler aktif olarak daha az önemsenmektedir.
- **Kolektif Erillik:** Bir toplumun cinsiyet yapısını, dişil ya da eril olarak belirli bir tarzdaki davranışlar belirler. Bir düzeye kadar bu durum kişilerin davranış tarzlarını karakterize eder. Böylece belirli bir kişinin eril tarzda, bir diğerinin başka bir tarzda davrandığı söylenebilir.
- **Aktif Yapı:** Erillikler, sosyal bir davranıştan önce varolmazlar. Ya bedensel ya da sabit bir kişiliğin ifadesi olarak daha çok insan davranışı şeklinde ortaya çıkarlar. Bunlar sosyal uygulama modelleri gibi günlük davranış ya da örgütsel yaşamda devingendirler.
- **İçsel Karmaşıklık:** Erilliğin saf (ham) olarak kararlaştırılmaz oluşunun temelinde homojen modellerin olmaması yatmaktadır. Cinsiyet konusuna odaklanan bir çalışma, hem psikanaliz hem de etnografik olarak çok defa tutarsız ve mantıklı olmayan istekler ortaya koymuştur. İsteklerin, duyguların ya da olasılıkların karmaşıklığı cinsiyet modellerindeki gerilim ve değişimin kaynağıdır.
- **Dinamikler:** Tarihçiler erilliği genellikle hegemonya için verilen mücadele olarak görürler. Sözelimi, ekonomik ve teknolojik değişim İngiliz imalat endüstrisindeki yönetsel erilliğin yeniden tanımlanmasına neden olmuştur.

Yukarıdaki parametreler bağlamında erilliğin belirlenimci şekli cinsiyet temelli 'kendini beğenmişlik' tartışmasına dayandırılarak narsistik bir etkinlik gibi üstün eril yapıyla ilişkilendirilebilir. Böylece bazı araştırmalar üstün erilliği A tipi bir kişilik gibi sabit eğilimli olarak ele alırlar(Petersen, 1988). Erilliğin gerek narsistik gerekse A tipi etkinliğe dayalı kişilik yansımalarında ortaya çıkan ayrımcı karakterin 'üstünlük' ya da 'hakimiyet' içerdıği zaman belirginleştiği söylenebilir. Oysa toplumsal cinsiyet açasından cinslerarası işbölümü eril ve dişil yapılara biyolojik cinsiyetten kaynaklı temel görev ve işbölümü yükler. Strauss'un araştırma ve gözlemlerine göre Orta Brezilya bölgesinde bir

Nambikwara yerlisi savaş ya da kabile çatışması sırasında karşısındakine nefretini penis kılıfını çıkartıp erkeklik organını iki eliyle kavrayarak rakibine doğrultmasıyla yansıtır(Strauss, 2004). Bu durum üstün erilliğe ilişkin bulgulardan birisi olan çoklu erilliğe örnektir. Oysa uygar ve modern toplumlar olarak doğrusal tarihin tanımlamış olduğu ileri-sanayi ülkelerinde eğlence ve coşku unsuruyla oynanan bir futbol karşılaşmasında oyuncular ya da seyircilerin de birbirlerine benzer davranış sergiledikleri görülebilir. Ancak Nambikwara'ların savaş ya da birbirleriyle çatışma anındaki nefretini bu şekilde göstermesi olayın 'normal' bir tepkisiyken, 'uygar toplumlarda' eğlence ve coşkulu bir amaca dönük futbol karşılaşmasındaki nefretin simgeleniş biçiminde 'anormal' bir durum ortaya çıkmaktadır. Bunu hiyerarşi ve hegemonyanın kültürden kültüre farklı rol-model yarattığını ortaya koyan bir argüman şeklinde kabul etmek olasıdır.

5. Üstün Erillik ve Aile İşletmeleri İlişkisi

Aile işletmelerinde ailevi yapı ve kurucu-girişimci karakter öne çıkmaktadır. Sermayenin kime ait olduğu ve yönetimde aileden üyelerin olup olmadığı gibi sebeplerin kurumsallaşmayı etkileyecek boyutta değerlendirildiği görülmektedir(Özkaya ve şengül, 2006). Aile işletmeleri konusundaki yazın genelde KOBİ popülasyonu(Erdem vd., 2004) ile birçok bakımdan örtüşe de özelde birbirinden farklı unsurlarla ayrılır. Bunlardan birisi aile işletmelerinin yaklaşık yüzde yirmisini oluşturan kuşaklararası sahiplik (ownership) transferinden oluştuğu olgusudur. Ailenin yaşam eğrisi içinde işletmenin değerlendirilmesi önemlidir. Önemlidir, çünkü sermayenin herhangi bir cinsiyete bağlı (eril ya da dişil) izini sürmeyi gerektirir. Aile sorunları, sahiplik, aile bağlılığı ile uğraş vererek ve cinsiyet rolleri gibi konuları dahil ederek aile dinamikleri ile işletme operasyonları arasında etkileşimler söz konusu olmaktadır. Buna ek olarak işletme amaçları ve onların performansı üzerine etkileri aile durumlarını da şekillendirmektedir(Getz ve Carlsen, 2000). Araştırmacılar son yıllarda sadece cinsiyet ayrımıyla sonuçlanmayan örgütsel faaliyetlere odaklanarak (işgücünün cinsiyete göre ayrılması, işlerin erkek ve kadın çalışanlara yönelik işler olarak bölünmesi gibi) cinsiyetin ne kadar başat ve örgüt için önemli olduğunu incelemeye yöneldiler. Aslında bu tür araştırmalar önemli bir yönelimdir. Bununla beraber gene de spesifik cinsel imajlar, semboller ve pratikler de inceleme konusu olmuştur(Ferguson, 1984). Her işyerinde kadın ve erkeklere farklı davranılması aslında *a priori* bir durumdur. Kadınların erkeklere, erkeklerin kadınlara ya da kadınların kadınlara hoşgörü biçimi görelidir. Erkek ve kadın çalışanlar daha önceden varolan cinsiyet

farklılıklarıyla işyerlerine gitseler bile akla uygun açıklamaları ortaya koyan ve farklı muameleler ile farklı algılanışlar önem taşımaktadır(Colella, 2005). Bu durum erkek ve kadın yöneticiler arasında bir kıyaslamadan öte, zamanla değişen yönetim kültürlerinin bir kıyaslaması olarak görülebilir. 1960' lı yıllarda önemli değer şirketin normuna uygun ve önceden belirlenmiş becerilerde dar bir uzmanlık olarak açığa çıkmıştı. İşyeri ve özel yaşamla ilgili sorumlulukları birleştirme gereksinimi yoktu. Bugünün örgüt hiyerarşileri ise daha az formel yapılara önem vermektedir(Nasbitt, 1986). Bu durum önemli cinsiyet pratikleri sunar. Yukarıdan aşağıya doğru otoriter rejim, herkesin kaynak olarak şebeke tarzında örgütlendiği bir yapıya direnç gösterse bile karşı koyamamaktadır.

Spesifik olarak çoğu örgütler eril metaforlar aracılığıyla tanımlanırlar.Yalın, ılımlı, agresif, amaç odaklı, etkin ve rekabetçi fakat nadiren empatik, destekleyici, nazik ve sempatikler. Örgütsel katılımcılar rekabetçi başarıya katkıda bulunan örgütsel kültürleri oluşturmada böylesi bir imajı aktif olarak kullanır(Acker, 1982). Bu noktada üstün erilliğin tamamlayıcısı olan profesyonel başarı ve ödenen ücret olduğu sürece dişil yapı aile yükümlülüklerine olanak verir(Messerschmidt, 1998). Son yıllarda örgütsel-yönetimsel erillik, örgütsel gereksinimlerle kendini sıralayan yönetimsel cinsiyet uygulamalarına göre örgütsel hedeflere ulaşmadaki başarıyla ölçülmektedir. Böylesi bir cinsiyet uygulamalarına dayalı ölçümleme, girişimcilik ve yönetimsel etkinlik performansını arttıran yönetimsel kontrol olarak karakterize edilebilir. Gerçekten de girişimci, dikkâte değer bir yönetim tarzı ve risk ile yöneten kişidir(Collinson ve Hearn, 1994). Bu kişilerin kararlı, hakim, kendine güvenen bir davranış tarzları olduğunu söylemek gerekir(Claes, 1999). Yönetim açısından kadınların bulunduğu yerin genellikle orta kademe yönetim olması kendilerini tepe yönetime ulaşmalarını engelleyen 'şeffaf tavanı' aşamayacaklarına ilişkin yapılan birçok çalışmanın odağını oluşturur. Batı ve Anglo-Amerikan yazını bu durumu doğrulamaktadır. Bunu doğrulayan nedenlerin başında kadınların görece tutku yoksunu olmalarına dayalı argüman yatmaktadır. Sözelimi Random House yayıncılık şirketinin Genel Yöneticisi Gail Rebeck, kadınların güven ve istek yoksunluğundan dolayı büyük ölçüde zirveye ulaşmada başarısız olduklarını söylemekte; dahası, kadınlar genellikle üst pozisyonlar için erkeklerin yaptığından daha fazla kişisel bedel ödemektedirler. Erkek ve kadın yöneticiler çok defa ortak gerilimleri paylaşıırken, yönetimsel pozisyondaki kadınlar, erkek yöneticilerin yaşamadığı hem iş hem de ev / sosyal çevreden ilave baskılarla karşılaşmaktadır(Davidson ve Cooper 1992). Aşağıda tabloya aktarılan

biçimiyle cinsiyete bağlı yönetsel farklılıklar kategorize edilmektedir (Helgesen, 1990);

Cinsiyete Bağlı Yönetsel Farklılıkların Kategorize Edilmesi

Erkek Yöneticiler	Kadın Yöneticiler
Hiç ara vermeden ve acımasız bir hızla çalışırlar	İstikrarlı bir hızla fakat gün boyunca programlanmış küçük aralarla çalışırlar
Bu yöneticilerin zamanları, bölünme, ara verme ve kırılma ile tanımlanır	Görevleri rasgele olarak görmezler ve verilen araları teşvik edici olarak görürler
İşleriyle doğrudan ilişkisi olmayan faaliyetler için çok az zaman ayırırlar	İşleriyle doğrudan ilişkisi olmayan faaliyetler için zaman ayırırlar
Rastlantısal karşılaşmaları tercih ederler	Rastlantısal karşılaşmaları tercih ederler fakat haberleşmeyi sürdürerek zamanı planlarlar
Örgütlerinin dışındaki kişilerle karmaşık bir şebeke oluşturarak ilişkilerini devam ettirirler	Örgütlerinin dışındaki kişilerle karmaşık bir şebeke oluşturarak ilişkilerini devam ettirirler
Şirketi yönetmek için gerekli günlük zamanı yaratmaktan yoksundurlar. Enformasyonu zorlukla paylaşırlar	Liderlik ekolojisine odaklanırlar. Kendi kimliklerini çok yönlü ve karmaşık olarak görürler. Zamanlarını planlayarak paylaşırlar

Kaynak: Helgesen, S. (1990) The female advantage: Women's ways of leadership, N.York: Doubleday.

Yukarıdaki tabloda işyerindeki erkek ve kadın yöneticilerin yönetsel farklılıkları kategorize edilirken toplumsal cinsiyete dayalı belirlenimci unsur göz önünde tutulmalıdır. Esneklik, iletişim ve takım çalışması gibi örgütsel yetenekler dişil karakteristik taşıdığından dolayı eril söylemler ile olgunlaşan yönetim modeliyle ortaya çıkar. Aile işletmelerinde tepe yönetimin böylesi bir durumu canlı tuttuğu ve sermaye sahibi ya da patron olarak belki de böyle davranması gerektiği görülür. Dolayısıyla neyin ve nasıl davranılması gerektiği söyleyene bağlı olarak oluşturulur. Grup zekâsı fikri keşfedilerek, analitik zekâdan duygusal zekâyâ doğru iş birimleri düzenlenmektedir(Williams ve Steinberg, 1996). Duygusal zekâ ve empati'nin ortalama kadınlarda erkeklerden daha fazla olduğunu ortaya koyan birçok çalışma doğal olarak erkek çocukların sosyalizasyonunun kızlara göre daha az olduğunu destekler niteliktedir. Açıkçası kadınların işe yaklaşımda daha çok kendilerini diğerleriyle ilişkilerine göre tanımladıkları ve erkeklerden daha çok 'ilişki odaklı' oldukları ortaya konulmuştur(Belenky vd., 1986).

Liderlik tarzlarında kaydedilen cinsiyet farklılıklarının hem kendini tanıma hem de kendini gözleme olarak ortaya çıkan sonuçları söz konusudur. Kadınların erkeklerden daha fazla olarak ve daha yüksek oranda yakından destekleyici olmaya, aktif bir empatiye ve iletişime,

düşünce ve fikirlerin daha açıkça söylenmesine eğilimli olduğunu açığa çıkartan araştırmalar son yıllarda oldukça artmıştır. Benzer şekilde kadınların başkalarının becerilerine daha yakından odaklandıkları (sempatikliğin başkaları için önemi, dinleme ve meslektaşları ile etkili ilişkiler geliştirmesi yeteneği gibi) ancak liderlik tarzları için daha işbirlikçi ya da dışa dönük, dostça, formel tarzda olmadıkları da görülmektedir(Kabacoff, 1998). Kadınlar yönetim işlerinde daha çok görev almalarına karşın, şirket hiyerarşisinin en üst düzeyinde temsil edilmemektedirler. Latin Amerika'da yetmiş beş işletmede yapılan bir çalışmada ortalama olarak kadınların, tüm şirketlerde çalışanların yüzde otuz beşinden biraz fazlasını, şirket lideri ve yardımcılarının da ancak yüzde onunu oluşturdukları ortaya çıkmıştır. Dahası, şirket sıralamasında kadınların artan başarı düzeyi abartılı değildir. ABD' de Catalyst raporları 1995 yılında Fortune 500' de şirketlerin yüzde onundan fazlasının yönetim kurullarındaki üyelerinin yüzde on dördünün kadınlardan oluştuğunu ortaya koymuştur. Fakat kadınlar Meksika şirketlerinin yalnızca yüzde üçünün yönetim kurullarında yer almaktadır. Arjantin'de kadınlar, yönetim kurulu pozisyonlarının yüzde yedisini oluştururken Venezuela'da şirketlerin yüzde on dokuzunun ikiden çok yönetim kurulu üyesine sahip olduğu söylenebilir(<http://simmons.edu/2006>).

Türkiye'de görgül çalışmalara yönelik hipotetik bir yaklaşım için şunları söyleyebiliriz;

- Cinsiyet ve ayrımcılık üzerine yazın genellikle psikoloji, sosyoloji, felsefe, antropoloji, etnografya ve iktisat gibi disiplinleri içermektedir. Konunun aile işletmeleri ile boyamlandırması işletme disiplinini konuya dahil etmektedir. Böylece disiplinlerarası bir yakınlaşma kurularak konunun tek bir disiplin ile 'kapatılma' olumsuzluğu ortadan kalkabilir.
- Yukarıdaki nedene bağlı olarak bilimin varsayımsal (hipotetik) özelliği genel zihniyetin gözünden kaçtığı için genel zihniyete bilimin doğruluğuna eleştiri getirilemez bir katılıkta ön kabul ortaya çıkar ki bu durum sosyal bilimlerin içeriğini de zedeler(Guenon, 1990).
- Türkiye'de 1980 sonrası aile holdinglerinde hem yabancı ortaklığa girişme hem de dış ticaret hacminde artışlar yaşanmıştır. Sermaye piyasasının gelişmesi holdinglere bağlı şirketlerin küçük bir kısmının borsada işlem görmeye başlaması ve kurulan yabancı ortaklıklar ile aile holdinglerine bağlı şirketlerin ortaklık yapıları da değişmiştir. Böylece aileye

yabancı ortakların katılımıyla ailenin kontrolünde yönetimin aylıklı yöneticiler ile karşılanmasını öne çıkartmıştır. Ancak bu konudaki araştırmaların sınırlı olduğunu söylemek gerekir(Yıldırım ve Üsdiken, 2007). Bu bağlamdan olmak üzere aile holdinglerine bağlı Şirket yöneticilerinin erillik yönleri incelenebilir. Yabancı ortaklık yoluyla gelen yöneticilerle aileden gelen yöneticiler arasındaki ilişkiler erillik perspektifinden ele alınarak profesyonel yönetici imajına yönelik cinsiyet parametreleri ele alınabilir.

- Türkiye’de aile işletmeleri ve cinsiyet ayrımcılığı arasındaki ilişkiyi disiplinlerarası açıdan ele alan çalışmalara ihtiyaç vardır. Aile işletmelerinde yönetimin yapısı ve yönetimdeki özneliği, kimliği, iktidar ilişkilerini, bu ilişkilere dayalı söylemi ve mesleki etkinlikleri cinsiyet sosyolojisi yazını ile destekleyerek saha araştırmalarına dönüştürülmesi oldukça anlamlı görülmektedir. Özellikle tepe yönetim ve iktidar ilişkileri içindeki özne irdelenebilir. Bu sayede Türkiye’de aile işletmelerinde *zirveye giden yolu bulabilmek için* girişimci ve sermaye yapısı içindeki ilişkiye, paydaş ya da hissedarlar arasındaki sermayenin yapısına cinsiyet perspektifinden bakılabilir.
- İşletme ya da örgütlerde kadınların yönetimde yükselmelerine erkekler tarafından keyfi talepler konularak püskürtülmesi ve böylece Şeffaf tavanları aşamayacakları vurgusu yabancı yazında oldukça fazladır. İşyerindeki erkek hakim iş ortamları Şeffaf tavanları temsil etmektedir. ABD’de Wall Street Cinsel Sınıf Ayrımı hareketi gibi kurumsal bir yapı feminist yönelimli toplumsal oluşumun varlığını ve kadınların mağdur durumda kaldığını (ücret, terfi, ofis araçlarının kullanımı, fiziksel ve psikolojik taciz gibi) gösteren kriminal bir örgütlenmedir. Oysa Türkiye’de böylesi bir örgütlenme yapısı olmadığı için bu boşluk kadın ağırlıklı / merkezli vakıf ve dernekler ile dolduruluyor gibi görünmektedir. Ayrıca bu tür dernek ya da vakıfların ileri sanayi ülkelerinde yaşanan ayrımcılık pratikleri ile birebir örtüşüp örtüşmediği ve benzer söylem kipi ile hareket edip etmedikleri ise ayrıca araştırılması gereken oldukça önemli bir konudur.

6. Sonuç

İşletmelerin yönetim alanının uzun süreden beri beklenen ‘dişil’ tarafla temasa geçmesi ve bu durumu iyi karşılaması, örgütlerin yapısında ‘demokratikleşmeye’ işaret edip etmeyeceğini de merak konusu

yapmaktadır. Bu konuda temel göstergelerden birisi üretimin mühendislik ve teknik yetenekler ile ilişkili olmasına bağlıdır. Bu vurgu özellikle erkek yöneticiler üzerine yapılan çalışmalarda 'teknolojinin erotikleşmesi' ile ilgili tartışmalara da yansımaktadır. Kuramsal bilgi ile teknik uzmanlık birleştirildiği zaman mesleğin yeterliliği ve uygulamadaki üstünlüğü önem taşır. Bunun tarihsel olarak erillik biçiminde kurulmuş olduğunu söylemek gerekir. Bu durum sadece 'şeyler' üzerinde değil, yöneticiler olarak işçiler ya da profesyonel çalışanlar üzerinde de teknik temele dayalı bir hakimiyeti içerir(Foucault, 1984).

Cinsiyet rolleri üzerine yapılan birçok çalışmada eril rol otonom, saldırgan, teşhirci ve baskın; dişil rol ise besleyici, yakın ilişki kuran ve yardımsever gibi iki farklı cinsin farklı davranışsal özelliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Hofstede'nin yapmış olduğu bir çalışmada yüz üzerinden bir puanlama ile ülkeler açısından Japonya %95, İngiltere %66, ABD %62 ve Türkiye %45 şeklinde cinsiyet ayrımcılığına ilişkin skalalara sahiptir. Özellikle İngiltere üzerine yürütülen bu çalışmada kadın uzmanların ağırlıklı olarak eril karakteristik taşıdığı görülmüştür. İngiliz Kraliyeti'nde 'kraliçe'nin bulunması ile erillik oranının yüksek çıkması ilk başta çelişkili görülebilir. Ancak bu durum erilliğin 'kısırtıcı özne' kimliğiyle hareket ettiğinin tipik bir göstergesidir. Böylece kategorik olarak alt ve muhafazakâr erilliğin üzerinde ve onları da içinde katıştıran üstün eril bir yapı ortaya çıkmaktadır. İleri sanayi toplumları ataerkilliği meşrulaştırmak, bunu devam ettirmek, hakimiyet ve gücü dengede tutmak için 'erkekçe' bir yapıyı ortaya koymaktadırlar. Sözelimi İngiltere'nin eski kadın başbakanı M. Thatcher' in erilliği pekiştirmek için özel dersler aldığı söylenebilir. Takma adı olan 'demir lady' aslında erilliğin formüle edilmiş tarzıdır. Öyle ki gene Birleşik Krallığa bağlı Galler prensesi olan Diana' nın feminen özelliklerinin yüksek oluşunun halk tarafından sevilmesi ve benimsenmesi onda sanki 'olağandışı' bir kişiliğe bağlanmıştır. Aslında Anglo-Sakson coğrafyasını *land* şeklinde tanımlamak bile doğa üzerindeki toprak parçası ya da araziye pedersahi ve eril yönelimli bir itkiye yönlendirir. Bu yönlenme epistemolojik açıdan Batı Felsefesi Tarihi'nden alınan dinamik gücün varlığını tanıtlamaktadır. Sanayileşmesini tamamlamış toplumlarda dişil yapıların eril yapılarla grift ilişkiler taşıdığını ve kısmen eril söylemlerle hareket ettiğini belirtmek gerekir. Böylece kayda değer en önemli noktaya, yani, *homo-economicus* olarak cinsiyetsiz bir varlığın ortaya çıkışı sonucuna ulaşılır. Türkiye'nin batı perspektifine göre ileri sanayileşmiş bir ülke konumunda olmadığı ve coğrafyasının tarihsel olarak *Anadolu* kavramıyla betimlenmesi batı ülkeleri ve Birleşik Devletlerden endüstriyel psikoloji, cinsiyet sosyolojisi, sosyal antropoloji, etnografya ve benzer disiplinler ile çok yönlü araştırmalar yoluyla farklı

cinsiyet tipolojilerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu farklılığı belirlenimci kılmak için çok sayıda araştırmalara ihtiyaç vardır. Konuyu aile işletmeleri ile boylamlandırdığımızda işyerindeki kadınların cinsiyet ayrımcılığına ve yönetimde veya örgütsel süreçlerde üstün eril hakimiyet içinde olup olmadıklarını söylemek için ülkesel bazda işgücünün ve sanayileşme skalalarının incelenmesi gerekir. Bu inceleme geniş ölçekli saha araştırmaları ile ileri sanayi ülkelerine oranla Türkiye’deki cinsiyet tipolojilerinin farklı bir seyir ve ilişki düzeyinde olduğunu ortaya koyması açısından son derece önemlidir. Burada ortaya konulan varsayım “her ülkede ayrımcılık ile şiddet ekonomik gelişmeyle aynı oranda yaygınlaşır ve kadınlar için modern cins ayrımcılığının aşırı fiziksel ifadesi olan tecavüz olgusuna dönüşür”(Illich, 1996) yaklaşımıdır. Böylece Türkiye’de aile işletmelerinde yürütülecek nitel çalışmalar ve gözlem ölçekleri ile eşanlı yürütülebilecek bir araştırma zemini de ortaya çıkmış olacaktır. Özellikle kadınların bekâr, evli ve çocuklu olmaları durumunda (anne olan, anne olmayan ya da dul kadınlar) işyerinde cinsel-psikolojik taciz, ofis araçları kullanımı, ücretlendirme sistemleri, yönetsel yapıdaki konumu gibi özellikler cinsiyet ayrımcılığı perspektifinden ayrıca araştırılması gereken konudur.

Cinsiyet ayrımcılığının varlığına ilişkin ‘söylem’ her zaman ön planda tutulmalıdır. Söylem yolu ile davranışlar, roller ve hatta işyerindeki örgüt kültürü şekillenebilir. Bu sayede söylem erillik metaforu ile açığa çıkar. Ancak metaforun hakikati söyleme ve kesinlik iddialarının zemini kaydıracağına ilişkin korkular taşıma riski de vardır. Gene de dil ya da evrene metaforik olmayan açıdan bakmak düşünsel yoldan zihinsel bir daralmayı kapsar. Çünkü metaforik bilgi, evrene mekanik ve ölçülebilir güçlerle bağlı şeylerin sonluluğu olarak bakmak yerine, evreni sürekli hareket halindeki oluş şekliyle kavramayı sağlar(Game ve Metcalfe, 1999). Bir bakıma bilimin olguları ile edebi alanla ilgili bir yazarın kurgusu evren hakkındaki hakikatleri ortaya koymaya dönüktür. Böylece bir senteze de varılabilir. Eril ve dişil karakterleri betimlemek açısından akademik bilginin hikâye anlatmaya dayandığını vurgulamak, akademik bilginin hakikate dayalı önemini azaltmamalıdır. Bu bağlamda erillik biçiminin yaratmış olduğu söylemlerin yerine getirmeye çalıştığı üstün erillik; **iktidarda olan, iktidarı olan ve iktidarın olan** şeklinde duyumsanabilir(Kimmel, 1994). Duyulara ilişkin bil dil ile ortaya konan bu söylemin işyerinde yarattığı mesaj şu olabilir(Kerfoot, 2002): “Fabrika müdürü aslında sanki kendisinden bir makinanın işleyişinden bahseder gibi bahsediyordu. Öğrenci-filozof, kötü kaderi ve gerçek olmak için çaba verdiğiinden bahsediyordu. Ancak burada işsiz olan adam sessiz kaldı ve uyumsuz

olarak algılandığı için iç dünyasına kapılıp gitti". Bu metafor cinsellik açısından devralınan bir dilin eril söylemini oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Acker, J. (1992) "Gendering organizational theory in Gendering Organizational Analysis", A.J. Mills and P. Tancred (eds.). Newbury Park, California: Sage, ss.248-60.
- Akın, A., Demirel, S. (2003) "Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri", *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), ss.73-82.
- Almeida, M.(1996) *The Hegemonic Male: Masculinity in a Portuguese Town*. Vol:4, Berghahn Books, Providence, RI, s.159.
- Bacon, F. (1999) *Novum Organum, Tabiatın Yorumu ve İnsan Alemi Hakkında Özlü Sözler*, Çev: S. Ö. Akkaş, Ankara: Doruk Yay., No:4.
- Belenky, M. F. Clinchy, B. M.; Goldberger, N. R.; Tarule, J. M. (1986) *Women's way of knowing*. New York, Basic Books.
- Blau, G., Tatum, D. (2000) "Correlates of Perceived Gender Discrimination for Female versus Male Medical Technologists, Sex Roles", *A Journal of Research*, s.105.
- Cheng, C., *Organising with Masculinities*, University of Southern California (USC), U.S.A., <http://www.xyonline.net/organising.shtml>. Erişim:10.02.2006.
- Claes, M. (1999) "Women, Men and Management Styles", *International Labour Review*,. Vol: 138(4), s.431.
- Cohan, S. (1997) *Masked Men: Masculinity and the Movies in the Fifties*, Publisher: Indiana University Press, Bloomington, IN, s.35.
- Colella, A. (2005) *Dipboye, R., Discrimination at Work: The Psychological and Organizational Bases*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ, s. 151.
- Collinson, D., Hearn, J. (1994) "Naming men as men: Implications for work, organization and management." *Gender, Work and Organization*, Vol: 1(1), s.14.
- Connell, R.W., *Understanding Men: Gender Sociology and The New International Research on Masculinity*, www.toolkit.endabuse.org. Erişim: 27.02.2006.
- _____, James W. Messerschmid, (2005) *Gender & Society*, Vol. 19(6), December, ss.829-859.
- _____. (2003) *The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality*, United Nations Expert Group Meeting on "The role of men and boys in achieving gender equality", 7 October, s.8.

- _____. (1987) *Gender and Power: Society the Person and Sexual Politics*, Cambridge: UK, s.211.
- Cornwall, A. (1994) *Dislocating Masculinity: Comparative Ethnographies*, Routledge: New York, s.12.
- Davidson, M., Cooper, C. (1992) *Shattering the glass ceiling: The woman manager*. London:Chapman,s.38.
- Eisenstein, H. (1991) *Gender Shock: Practising Feminism on Two Continents*. Sydney: Allen &Unwin.
- Erdem, F., Atsan, N., Özen, J. (2004) “Aile İşletmelerinde Aileden Olan ve Olmayan Yöneticilerin Örgüt Kültürüne Yönelik Algılama Farklılıkları (Bir Pilot Çalışma)”, XII. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, *Bildiriler Kitabı*, U.Ü. İ.İ.B.F., 25-27 Mayıs, Bursa. ss.20-26.
- Ferguson, K.E. (1984) *The Feminist Case against Bureaucracy*. Philadelphia: Temple University Press.
- Foucault, M. (1984) *On the Genealogy of Ethics, The Foucault Reader*, (ed)P.Rabinow, Penguin: London, s.59.
- Frale, D. (1997) “Gender, Racial Ethnic, Sexual and Class Identities”, *Annual Review of Psychology*, Vol: 48, s.139.
- Game, A., Metcalfe, A. (1999) *Tutkulu Sosyoloji*, Çev:O. Akinbay, İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Getz, D., Carlsen, J. (2000) “Characteristics and goals of family and owneroperated businesses in the rural tourism and hospitality sectors”, *Tourism Management*, Vol: 21, ss.547-560.
- Gregory, R.F. (2003) *Women and Workplace Discrimination: Overcoming Barriers to Gender Equality*, Rutgers University Press, New Brunswick: NJ, s.20.
- Guenon, R. (1990) *Niceliğin Egemenliği ve Çağın Alâmetleri*, Çev:M. Kanık, İstanbul: İz Yay., s.131.
- Helgesen, S. (1990) *The female advantage:Women's ways of leadership*, N.York,Doubleday.
- Illich, I. (1996) *Gender*, Çev: A. Fethi, Ankara: Ayraç Yay., s.38-39.
- Kabacoff, R.I. (1998) *Gender differences in organizational leadership. A large sample study*. Paper presented at the Annual American Psychological Association Convention, held in San Francisco.
- Karasar, N. (2002) *Bilimsel Araştırma Yöntemi* Ankara: Nobel Yay., Ekim, s.168.
- Kimmel, M.S. (1994) *Masculinity As Homophobia: Fear, Shame and Silence In The Construction of Gender Identity*, Thousand Oaks: CA, Sage Pub., s.124.
- Kitab-ı Mukaddes, *Tekvin*, Bap 11: 5/7.
- _____. *Vahiy*, Bap 22: 14.

- Kristeva, J. (2004) Korkunun Güçleri, *İğrençlik Üzerine Deneme*, Çev:N. Tural, İstanbul: Ayrıntı Yay., 1. Baskı.
- Levi-Strauss, C. (2004) Hüzünlü Dönenceler, Çev: Ö. Bozkurt, 4.Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- _____. (1993) Din ve Büyü, Çev: A. Güngören, İstanbul: Yol Yay., 2. Baskı, Eylül.
- Libby, S., Lobel, T.E., Mantzur, A., Mashraki-P.S. (2000) “Gender Discrimination as a Function of Stereotypic and Counterstereotypic Behavior: A Cross-Cultural Study”, *Sex Roles: A Journal of Research*, s.395.
- Lippa, R.A. (2002) Gender, Nature and Nurture, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ, s.195.
- Lloyd, G. (1999) Erkek Akıl, *Batı Felsefesinde Erkek ve Kadın*, Çev: M. Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yay., Ağustos.
- Martino, W. (1995) Boys and literacy: Exploring the construction of hegemonic masculinities and the formation of literate capacities for boys in the English classroom. *English in Australia*, ss.11-24.
- Maier, M., Messerschmidt, C. (1998) “Conflicts and Contradictions in Organizational Masculinities: Exploring the Gendered Genesis of the Challenger Disaster”, *The Canadian Review of Sociology and Anthropology*, Vol:35(3), s.325.
- Naisbitt, J., Aburdene, P. (1986) Reinventing the corporation, New York: Warner Boks.
- Nicolson, P. (1996) Gender, power and Organizations, A psychological perspective, Routledge: New York.
- Nietzsche, F. (2002a) Böyle Buyurdu Zerdüş, Çev: T. Oflazoğlu, İstanbul: Cem Yay., Eylül.
- _____. (2002b) Güç İstenci, Çev: S. Umran, İstanbul: Birey Yay., Ağustos.
- _____. (2000a) Putların Alacakaranlığı, Çev: H. Kaytan, İstanbul: Tüm Zamanlar Yay., Haziran.
- _____. (2000b) Aforizmalar, Çev: S. Umran, İstanbul: Birey Yay., 2. Baskı, Temmuz.
- _____. (1985) Deccal, Çev: O. Arıoba, İstanbul: Hil Yay.
- Özkaya, M. O., Şengül, C. M. (2006) “Aile Şirketlerinde Kurumsallaşma ve İkinci Kuşanın “Kurumsallaşma” Konusuna Bakış Açısı”, *D.E.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, İzmir, C:21(1), ss.109-126.
- Petersen, A. (1998) Unmasking the Masculine: 'Men' and 'Identity' in a Sceptical Age. London.
- Robin J. (1999) “Integrating Gender into a Broader Diversity Lens in Organizational Diagnosis and Intervention,” CGO Insights, No. 4, Boston: Center for Gender in Organization, March.

- Schoenberg, B. M. (1993) *Growing Up Male: The Psychology of Masculinity*, Bergin & Garvey, Westport, CT, s.4.
- Schwalbe, M. (1992) Male supremacy and the narrowing of the moral self, *Journal of Sociology*, Vol:37, Berkeley, ss.29-54.
- Skelton, A. (1993) "On becoming a male physical education teacher: The informal culture of students and the construction of hegemonic masculinity", *Gender and Education*, Vol: 5(3), ss.289-303.
- The Columbia Encyclopedia (2004) *Gender*, Sixth Edition. Publisher: Columbia University Press. Place of Publication: New York, 2004.
- Turhan, M. (1969) *Kültür Değişmeleri*, İstanbul: Milli Eğitim Yay., s.15-17.
- Wicks, S. (1996) *Warriors and Wildmen: Men, Masculinity, and Gender*, Bergin & Garvey. Place of Publication: Westport, CT. Pub., s.1.
- Wetherell, M., Edley, N. (1999) Negotiating hegemonic masculinity: Imaginary positions and psycho-discursive practices, *Feminism and Psychology*, Vol: 9 (3), ss.335-56.
- Williams, W., Steinberg, R. (1998) "Why some groups are better than others", *Intelligence*, Norwood, NJ, Vol: 12(4), ss.351-377.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2000) *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yay., s.14.
- <http://tdk.gov.tr>